ण्डिणाश्रीगुरुभ्योनमः॥रागाद्दषविजेतारंज्ञातारंविश्ववस्तुनः॥श्रीऋषभंजिनंवंदे
शांतीर्घ्यंश्रुतिमानये॥१ प्रमाणनयतत्त्वाद्यवस्थापनार्थमिदमुपक्रम्यते॥२ स्व
रव्यवसायिज्ञानंप्रमाणं॥३ अस्यमतानुमतवस्तुस्वीकारतिरस्कारहानादिप्रमाणमा
ताज्ञानमावदंति॥४ नावेसंनिकर्षादे ज्ञानस्यप्रमाणेसुपपन्नेतस्याधिगमस्यव
स्वार्थव्यवसितौसाधकतमत्वाद्धुप पत्तेः॥५ नखड्गस्यस्वनिर्भासेतोकरण
त्वेप्रसादिवोचितत्वान्न॥६ नो ष्टुर्घनिश्चितेस्वनिश्चितौकरणस्य
ऊष्मादिवेतत्वाद्यंकरणत्वान्न॥७ तद्व्यवसायस्यात्मसमारोपपरिपंथित्वात्प्र
माणत्वाद्वा॥८ अतस्मिंस्तदध्यवसायः समारोपः॥९ सविपर्ययासंशयानध्यवसा
यालदाक्ष्म॥१० विपरीतैककाकोटिनिष्ठंकनंविपर्ययः॥११ यथाशुक्तिकायामिदंरज
तमिति॥१२ साधकबाधकप्रमाणालावादनवस्थितानेककाकोटिसंस्पर्शिज्ञानंसंशः।

यः ॥३॥ यद्वायंस्थाणुर्वेति रूपादिवा ॥४॥ किमित्यालोचनमात्रमेवाध्यवसायः ॥५॥ यद्वागच्छ-
तृणस्पर्शज्ञानं ॥६॥ ज्ञानादाद्यादूर्ध्वः परः ॥७॥ स्यादध्यवसायः स्थाल्यिसाध्यनपेक्षज्ञानंवा-
ह्यास्यवतदालिसाध्यनकरिकलभकमहमात्मनाजानामीति ॥८॥ कःखलु ज्ञानस्या-
लम्बनंबाह्यंप्रतिपत्तातमलिमन्यमान मूदपितत्यकारंनालिमन्येतमिहिशालाक
वन्न ॥९॥ ज्ञानस्यप्रमेयाद्यस्तिचारि वेषामाणं ॥१०॥ तदितरच्चप्रामाण्यम् ॥११॥
तदुत्पत्तयस्त्यात्तोपरतपक्षाक्षोत्त मृतःपरतास्थिति ॥१२॥ इतिश्रीदेवाचार्य
विरचितप्रमाणनयतत्त्वालोकालं कारेप्रमाणस्वरूपनिर्णयोनामप्रथमपरि-
च्छेदःसमाप्तः ॥छ॥ ॥१॥ तद्विविधंप्रत्यक्षंचपरोक्षंच ॥२॥ स्पष्टंप्रत्यक्षम् ॥३॥ अनुमाना
द्याधिक्यनविशेषप्रकाशनंस्पष्टत्वं ॥४॥ तद्विप्रकारंसांव्यवहारिकंपारमार्थिकं
च ॥५॥ तत्राद्यंद्विविधमिन्द्रियनिबंधनमनिंद्रियनिबंधनंच ॥६॥ एतद्विषयमवग्रहहा

१

वायधारणास्तदादिकश्चाद्यस्यैककल्पम् ॥७॥ विषयविषयिसंनिपातानंतरसमुद्भूतसत्ता-
मात्रगोचरदर्शनाज्जातमाद्यमवांतरसामान्याकारविशिष्टवस्त्वग्रहणमवग्रहः ॥८॥ अव
गृहीतविशेषाकांक्षणमीहा ॥९॥ ईहितविशेषनिर्णयोवायः ॥१०॥ सएवदृढतमावस्था
पन्नोधारणा ॥११॥ संस्कारश्चैककालादीहायाःसंख्याविस्मृतिकरः ॥१२॥ कश्चिदालादृप्रि
रिणामविशेषादेषांस्वपदेशाल दः ॥१३॥ असामस्त्येनाप्यवगृह्यमानेनासंकी
र्णेस्वलक्षणावयवेनोत्तरकालमवगृह्यमानेन दृष्टेष्टैकस्वभावपर्यायप्रकाशकेनैकमा
नाविधाज्ञातेनयतिरिच्यते ॥१४॥ क्रमाद्यमीषांमयमेवतेषवसंवेदनादवो-
क्रमाविर्भूतनिजकर्मक्षयोपशम जन्यत्वात्तेषु ॥१५॥ अस्यैषांप्रमेयानवगतिपरिहारः
॥१६॥ नखल्वदृष्टमवग्रह्यातं नवानवग्रहीतंसंदिह्यातं नवासंदिग्धमीह्यातं नवानीहि-
तमवेयात् नाद्यनावेतंधर्म्यात् ॥१७॥ कविक्रमस्तत्रोपलक्षणामेषामाशुत्वादाकृत्यलक्ष-
त्रशतपत्रतिलदक्रमवत् ॥१८॥ पारमार्थिकंतुनरूपत्वात्तावत्मात्रापेक्षं ॥१९॥ तद्विकलंस

कलंच ॥१९॥ तत्रविकलमवधिमनःपर्ययज्ञानरूपतयाद्विधा ॥२०॥ अवधिज्ञानावरणविलय
विशेषसमुद्भवंसत्वयुणप्रत्ययंरूपिद्रव्यमात्रगोचरमवधिज्ञानम् ॥२१॥ संयमविशुद्धि निबंधना
द्विशिष्टावरण विच्छदाज्जातंमानाद्यपर्यायालंबनंमनपर्ययज्ञानं ॥२२॥ सकलंत्रुसाम
ग्रीविशेषसमुद्भूतसमस्तावरणक्षया पेक्षंनिखिलद्रव्यपर्यायसाक्षात्करिष्णुरूपंक
वलज्ञानम् ॥२३॥ तदाना रहस्यनिर्देशो पपन्न ॥२४॥ निर्दोषःसोपमाणाविरोधिवा
क्यात् ॥२५॥ तदिष्टस्यप्रमाणेना बाध्यमानत्वान्नतद्वाक्यस्यानाविरोधसिद्धिः
॥२६॥ नचकवलाहारित्वंनतस्याः सर्वज्ञत्वंकवलाहारसर्वज्ञत्वयोरविरोधान्न
॥२७॥ इतिश्रीदेवाचार्यविरचितप्रत्य क्षस्वरूपनिर्णयोनामद्वितीयःपरिच्छदःसमाप्तः
॥ अस्यष्टेपाराक्षम् ॥१॥ स्मरण १ प्रत्यभिज्ञान २ तर्क ३ नुमाना ४ गम ५ लदसत्यं
चप्रकारम् ॥२॥ तत्रसंस्कारप्रबोधसंभूतमनुभूतार्थविषयंतदित्याकारंवदनंस्मरणम् ॥३॥
तन्नीर्धकरबिंबमितियथा ॥४॥ अनुभवस्मृतिहेतुकंतिर्यग्ऊर्द्धतासामान्यादिगोचरम् सं

कलनात्मकंज्ञानंप्रत्यभिज्ञानं ॥५॥ यथातेज्जातीयएवायंगापिंडोगोसदृशोगवयः
॥सएवायंजिनदत्तःइत्यादि ॥६॥ उपलंभानुपलंभसंभवंत्रिकालीकलितसाध्यसाधनसं
बंधाद्यालंबनमिदमस्मिन्नसत्येवभवतीत्याद्याकारंसंवदनमूहापरनामातर्कः ॥७॥ य
थायावाक्षश्चिद्रूपःसमर्थविज्ञोसात्म वभवतीतितस्मिन्नसत्यसोनभवात्यवति
॥८॥ अनुमानंद्विप्रकारं स्वार्थंपरार्थंच ॥९॥ तत्रोदाहरणसंबंधस्मरणकारणं
कंसाध्यविज्ञानंस्वार्थम् ॥१०॥ निश्चि तान्यथानुपपन्नत्वंकलक्षणंहेतुः ॥११॥
नत्रिलक्षणकादिः ॥१२॥ तस्याहेत्वाभा सस्यापिसंभवात् ॥१३॥ अप्रतीतनिरा
कृतसंदिग्धितंसाध्यम् ॥१४॥ संकितविप रीतानध्यवसितवस्तूनांसाध्यताप्रतिपत्त्यर्थं
मप्रतीतवचनम् ॥१५॥ प्रत्यक्षादिविरुद्धस्यसाध्यधर्मस्यप्रसज्यतामित्यनिराकृतग्रहणं
॥१६॥ अनभिमतस्यासाध्यत्वप्रतिपत्तयेसंदिग्धग्रहणम् ॥१७॥ साध्याविनाभुवोहेतोर्ग्रहणसमर्थयाऽनुसाध्यधर्मणएवाद्यथातदनुपपत्तेः ॥१८॥ नहियत्रयत्रधूमस्तत्रत्रिचलानारिवधस्त्री

धरस्याधस्तद्वह्निरस्ति ॥१७॥ आनुमानिकप्रतिपत्यवसरापेक्षयानुपक्षापरपर्यायसद्भिश्चि
ष्टःप्रसिद्धोधर्मी ॥१९॥ धर्मिणःप्रसिद्धिःक्वचिद्धिकल्पतःक्वचित्त्वमाणतःक्वापिविक
ल्पप्रमाणाभ्याम् ॥२०॥ यद्वासमस्तिसमस्तवस्तुवादीकितिधरकंधारयंधूमध्वजवतीध्वनिःपा
रिणतिमान् ॥२१॥ पक्षादनुवचनात्मकंप रार्घानुमानंतमुपचारात् ॥२२॥ साध्यस्यप्रति
नियतधर्मिसंबंधिताप्रसिद्धयादाता रूपसंहारवचनवत्यहेत्वाभासाद्यवच
नमाश्रयितव्यः ॥२३॥ त्रिविधंसाधनम लिक्षायेवतत्समर्थनंविदक्षनःकःखलु
नपक्षधर्माभासमुद्भावयति ॥२४॥ यत्व हेत्वपरिच्छिन्नार्थालिक्षयिवचनंपरार्थंतत्पक्षं
परंप्रत्यक्षादनुमानं ॥२५॥ यद्वापक्षप्रभवः स्फुरन्नकिरणमणिर्विप्रपरप्रतिपत्तिखंडमंडिता
सरणिरिणीजिनपतिप्रतिमा ॥२६॥ पक्षादनुवचनलक्षणमवयवद्वयमेवपरप्रतिपाद्य
रंगंनदृष्टांतादिवचनम् ॥२७॥ हेत्वपायागस्साध्यापपत्त्यद्यथानुपपत्तिस्त्वंद्विप्रकारः ॥२८॥
सत्येवसाध्याहातारूपपत्तिरसतिसाध्याहातारनुपपत्तिरवाद्यथाऽनुपपत्तिः ॥२९॥ यद्वा

×हेत्वोपपत्तिः

३

ऊशानुमानयंयाकृपादज्ञःसात्यवऊशानुमान्नूमवन्नास्यापपत्तिरसत्यनुपपत्तिर्वा ॥३०॥
अनायारद्यतरप्रयागाणेवसाध्यप्रतिपत्तोद्वितीयप्रायागास्येकत्रानुपायागः ॥३०॥ न
दृष्टांतवचनंपरप्रतिपत्तयेप्रभवति तस्मोपक्षादनुवचनायारवव्यापारापलाप्यः ॥३१॥
नवाहातारन्यथानुपपत्तिनिर्मीतायै यथाकृतर्कप्रामाण्यादवतनुपपत्तेः ॥३२॥ नि
यतेकविज्ञाषस्तःसावेचदृष्टांत साकल्पनव्याप्तरायागातावित्रतिपत्तोत
दंतरापक्षर्यामनवच्छितर्दुर्नि वारःसमवतारः ॥३४॥ नाप्यविनाभावस्म
तय प्रतिपन्नप्रतिबंधस्यकृत्यन्न मातःपक्षादनुदर्शनेनेवतत्सिद्धेः ॥३५॥
अंतर्व्याप्याहाताःसाध्यप्रत्यायनशक्ता वन्नाक्रोचवहिर्व्याप्तिरुज्ञावनेव्यर्थं ॥३६॥ पक्षीक
तएवविषयसाधनस्यसाध्यनव्याप्तिरंतर्व्याप्तिरद्यवनुवहिर्व्याप्तिः ॥३७॥ नापनयनिग
मायारपिरप्रतिपत्तोसामर्थ्यपक्षादनुप्रयागादवतस्याः सज्ञावात् ॥३८॥ समर्थनामव
परंपरप्रतिपत्त्यंगमास्तांतदंतारणदृष्टांतदिप्रयागापितदसंनवात् ॥३९॥ मंदमतीनुग्रह

त्वादग्निरुंदृष्टांतापनयनिगमनाद्यपिप्रायाज्यानि प्रतिबंधपक्षिप्रयत्नस्यदंदृष्टांत
:सद्वर्धसाधर्म्यतावैधर्म्यतश्चेति यत्साधनधर्मसत्तायामवश्यंसाध्यधर्म
सत्ताप्रकाशयतसमाधर्म्यदृष्टांतः यथायत्रधूमस्तत्रवह्निर्यथामहानस यत्र
नुसाधर्म्यतावत्साधनस्यावश्यरूपमूत्तावः प्रदर्शयतसावैधर्म्यदृष्टांतः यथाअग्ना
वनलवत्यवह्नमोयथाजलाशय । दाताःसाध्यधर्मिणिपक्षसंदर्शनमुप
नयः यथाधूमश्चात्रप्रदर्श । साध्यधर्मस्यउनर्निगमनम्
यथातस्मादग्निरत्र प्रयोगादयः पंचावयवसंज्ञयाकीर्त्यंत
उक्तलक्षणोदृढदृष्टिंधकारःउप लक्ष्यतउपलब्धिस्तांलिंद्यमानद्वार उपला
ब्धिर्विधिनिषेधयोःसिद्धिनिबंधनमतउपलब्धिश्च विधिःसदंशः प्रतिषेधःसदं
शः सचतुर्द्धाप्रागभावःप्रध्वंसाभावस्तुरत्तरकालाभावोन्योन्याभावश्च यन्निदानाक्व
कार्यस्यसमुत्पत्तिःसास्यप्रागभावः यथामृत्पिंडनिदानोघटवत्समुत्पद्यमानस्यघट

रूपमृत्पिंडः यउत्पन्नोकार्यस्यावश्यंविपत्तिःसाध्यप्रध्वंसाभावः यथाकपा
लकदंबाकात्पन्नोनियमतोविपद्यमानस्यकपालस्यकपालकदंबकः स्वरूपां
तरात्स्वरूपव्यावृत्तिरितरेतराभावः यथासंलक्ष्यमाणोवक्ष्यमाणश्चपिंडः
कालत्रयापेक्षणीतादात्म्यपरिणा मनिदानस्तंतुभावः यथावतनावतना
म्यः उपलब्धिर्विधिः विरुद्धोपलब्धिश्च
तत्रविरुद्धोपलब्धिर्विधिसि विरुद्धोषादौ साध्येनाविरुद्धोव्या
ध्यकार्यकारणपूर्वचरात्त पकस्वभावरसहचरणाच्चउपलब्धिः तत्रविरुद्ध
मात्रद्यमानादाम्रादिफलरसादक सामग्यनुमत्यारूपाद्यनुमतिमलिमद्यमानेर
लिमतामवकिमपिकारणंदृढतयायत्रात्मरूपप्रतिस्खलनमपरकारणसाकल्यंच
द्रव्यचारात्तरुचरायानैतावत्कार्यकारणभावोतीतायाःकालत्रयवर्तिनावनुपलंभा
त्र नचातिक्रांतानागतयोर्ज्ञानंवर्तमानेयंप्रवोधस्तत्पात्तोप्रतिकार

णवैक्यवहितानन्तरनिर्व्यापारद्वारा॥ सूत्र्यापाराप्रक्षीणहिंकारंधितिपदार्थस्यका
रणद्रव्यस्याकुलालस्यवकुलालोऽयंति॥ नन्वव्यवहितेत्यादिव्यापारविशेषणेनैवा
प्तमतिप्रसक्तः॥ परंपरयाव्यवहितानांपरमाणुनिष्कुलनस्यनिवारयितुंशक्यत्वा
त्॥ सहचारिणाः परस्परमुरुपरिणामिनोरूपरसयोरिवात्मनोज्ञानसुखयोरिवा
त्यंतविप्रकृष्टयोरसहचरहेतारपि प्राक्तनमात्रप्रवृत्तेः॥ ध्रुवनिःपरिणति
मात्रप्रयत्नानंतरीयकद्वारा॥ ध्रुवनिःपरिणतिमात्रप्रयत्नानंतरीयकःसपरिणतिमात्रप्रय
त्नानंतरीयकःस्यात्॥ परिणतिमात्रप्रयत्नानंतरीयकोयंघटोऽध्यक्षेणेवानुमानेनापि
तरीकमध्रुवनिःसस्मात्परिणतिमानिति व्याप्तिप्रसाधनाविरुद्धास्यापलब्धिःसा
धर्म्येण च॥ अस्यैवनिरूपजीवनंजायाधर्मसमुपलंभादितिकार्यस्य॥
संविष्यतिवर्षंतद्विधवारिवाहविलोकनात्॥ इतिकारणस्य॥ उदयतिमृगशीर्षं
तत्रिष्यतारकोदयदर्शनादितिपूर्वचरस्य॥ उदयमृगशीर्षंतत्पूर्वफल्गु

×वैधर्म्येण

त्रयुत्तरफल्गुनीनामुदयात्॥ इत्युत्तरचरस्य॥ अस्मिन्दंसहकारफलरूपविज्ञा
नंसमास्वाद्यमानरसविज्ञानादितिसहचरस्य॥ विरुद्धोपलब्धिस्तुप्रतिषेधप्र
तियोगिसाधनप्रकारा॥ तत्राद्यास्तावद्विरुद्धोपलब्धिः॥ नास्यवसर्वथैकांता× ×यद्वा२
नेकांतसमुपलंभात्॥ प्रतिषेध्यविरुद्धव्याप्तादीनामुपलब्धयःषट्॥
विरुद्धव्याप्तोपलब्धिर्यथानास्य स्पंदसाद्भवनिश्चयस्यसंदेहात्॥
विरुद्धकार्योपलब्धिर्यथा नास्यमहार्हस्यंतर्दहन
विकारादः॥ विरुद्धपूर्वचरोपलब्धिर्यथानास्यमहार्हस्यंतर्दहनः
समुत्सर्पणादिहकाकुष्माकलंकित ज्ञानसंपन्नत्वात्॥ विरुद्धोत्तरचरोपल
ब्धिर्यथानोदगान्मुहूर्त्तात्तिष्यतारकोदयात्॥ विरुद्धसहचरोपल
ब्धिर्यथानास्यमिथ्याज्ञानंसम्यग्दर्शनात्॥ अनुपलब्धिरपिहेतुरूपंप्रविरुद्धानु

पलब्धिर्विरुद्धानुपलब्धिश्च ॥ तत्राविरुद्धानुपलब्धिः प्रतिषेध्येऽर्थे प्रतिषेधहेतावाधसत्प्रकारा
प्रतिषेधेनाविरुद्धानां स्वभावव्यापककार्यकारणपूर्वोत्तरसहचराणामनुप
लब्धिः ॥ स्वभावानुपलब्धिर्यथानास्त्यत्र घटस्तदनुपलब्धिलक्षणप्राप्तस्यतत्स्वभाव
स्यानुपलंभात् ॥ व्यापकानुपल ब्धिर्यथानास्त्यत्र शिंशपा वृक्षानुपलब्धेः ॥ ×३४
कार्यानुपलब्धिर्यथानास्त्यत्र तिहतत्राग्निर्धूमानुपलब्धेर्धूमो ह्यग्नेः कार्यं धूमश्चाग्निं
कारणानुपलब्धिर्यथा नेदं शीतस्पर्शयुक्तं द्रव्यं तदभावात् तथाविधस्पर्शान्यथा
नुपपत्तेः ॥ पूर्वचरानुप लब्धिर्यथानास्य मुहूर्तस्योत्तरा स्वात्यादयोदयाभावात् ॥ उत्तरचरानु
पलब्धिर्यथानेदं मुहूर्तस्योत्तरा स्वात्यादयोदयाभावात् ॥ सहचरानुपलब्धिर्यथानास्य सम्यग्ज्ञानं सम्यग्दर्शना
नुपलब्धेः ॥ विरुद्धानुपलब्धिर्द्विविधेतीतोपंचधा ॥ विरुद्धकार्यकारणस्वभावव्या
पकासहचरानुपलंभात्तदाद्या ॥ विरुद्धकार्यानुपलब्धिर्यथाऽत्राशरीरिणि रागादयः समस्तिनीरो

गत्वपरानुपलब्धेः ॥ विरुद्धकारणानुपलब्धिर्यथाविद्यन्तेऽस्याणिनिकृष्टमिष्टसं
योगाभावात् ॥ विरुद्धस्वभावानुपलब्धिर्यथाबहुजातमनकांतात्मकमकांतस्वभा
वान्नुपलंभात् ॥ विरुद्धव्यापकानुपलब्धिर्यथास्यच्छायाऊष्मानुपलब्धेः ॥ विरुद्ध
सहचरानुपलब्धिर्यथास्य मिथ्याज्ञानं सम्यग्दर्शनानुपलब्धेः ॥ इति प्रमाणस्य
प्रत्यक्षानुमानतदाभासनिर्णयस्तृतीयः परिच्छेदः समाप्तः ॥
॥ अथ आप्तवचनादिनिबंधनमर्थज्ञानमागमः ॥ उपचारादाप्त
×यद्वा५ वचनंच ॥ समस्तवस्तुविषयोरूपनिधर्मनंतधर्मात्मकं तिरश्चामुपदेशतया ॥ अस्तिस्वर्ग
वस्तुयथावच्छितायाज्ञानीतयथाज्ञा नंचालिंगजं ॥ तस्यहि वचनमविसंवादिनवति ॥ सचद्विधालोकिकालोकोत्तरश्च ॥ लोकिकाजनकादिलोकि
कोत्तरश्चतीर्थकरादिः ॥ वर्णपदवाक्यात्मकंवचनं ॥ अकारादिःवर्णः ॥ वर्णसमूहात्मकंपदं ॥ वर्णानामानुपूर्व्याणांनिरपेक्षाणांसंहतिःपदंपदानांतुवाक्यं ॥ आप्तादिकसाम

र्घस्मयात्स्यामर्घनाथपितेनैनं नाह॥११॥ अर्घस्यनाथकइत्यस्यज्ञानाविकंपदीप
वन्न॥ यथार्घइत्यर्घार्घइत्यपुनरुक्तदोषात्तत्रसप्तः॥१२॥ सर्वत्रायंधर्मविधिनिषे
धस्यार्घमनिच्छन्नर्घतत्संगीमनुगच्छति॥१३॥ एकत्रबहुत्रवैकधर्मार्पणयोपा
दानादविरोधेनव्यवसायःसमस्तश्चाभ्र विधिनिषेधयोःकल्पनयास्याकारोकितः
समस्तवाक्यार्थसंसर्गी॥१४॥ तद्यथा॥ स्यादस्त्येवसर्वमितिविधिकल्प
नयाऽसंगः॥१५॥ स्यान्ना स्त्येवसर्वमितिनिषेधकल्पनयाहि
तीयःसंगः॥१६॥ स्यादवक्तव्यमेवतिक्रमाविधिनिषेधकल्पनयात्रि
तीयः॥१७॥ स्यादस्त्येवस्यान्नास्त्येवस्यादवक्तव्यमेवतिक्रमाविधिनिषेधकल्पनयाचतुर्थः॥ स्यादस्त्
वस्यादवक्तव्यमेवतिविधिकल्पनयाचतुर्गपद्विधिनिषेधकल्पनयापंचमः॥१८॥ स्यान्ना
स्त्येवस्यादवक्तव्यमेवतिनिषेधकल्पनयाचतुर्गपद्विधिनिषेधकल्पनयाषष्ठः॥१९॥
स्यादस्त्येवस्यान्नास्त्येवस्यादवक्तव्यमेवतिक्रमाविधिनिषेधकल्पनयाचतुर्गपद्विधि

निषेधकल्पनयाचसप्तमोसंगः॥२१॥ विधिप्रधानत्वेनैवनिरवशिष्टनसाधुः॥ निषेधस्यत
स्यादप्रतिपत्तिप्रसक्तेः॥२२॥ अप्रधानत्वेनैवनिषेधस्येत्यप्यसारं॥२३॥ क्रमविक
ल्पादिनैकंवित्प्रधानमनाप्तिपन्नस्यतस्यप्रधान्याऽनुपपत्तेः॥२४॥ निषेधप्रधानएव
शब्दइत्यपिप्रायुक्तन्यायादपास्तं॥२५॥ क्रमाऽर्पितप्रधानएवायमित्यपिनसाधीयः॥२६॥
अस्यविधिनिषेधप्रधानतरप्रधा नत्वाऽनुक्तस्यापिबाध्यमानत्वात्॥२७॥ युगप
द्विधिनिषेधप्रधानोऽर्घस्यावा चकत्वाऽशक्तेर्नाप्यवाच्यत्वप्रसंगा त्॥२८॥ विधिप्रधानोऽर्घस्यवाचकःसन्नुभयात्म
नायुगपदवाचकएवमइत्यकांता पिनकांतः॥२९॥ निषेधप्रधानःसहकृत्यात्मनश्चा
र्घस्यवाचकत्वात्तमपिब्रुवःस्यप्रतीयमानत्वात्॥३०॥ निषेधप्रधानोऽर्घस्यवाचकःसन्नु
भयात्मनायुगपदवाचकएवायमित्यप्यवधारणंनरमणीयं॥३१॥ इतरथापिसंवेदनाद्
॥३२॥ क्रमार्पितान्युभयधर्मवत्त्वेवस्तुनोवस्तुवाचकस्यापिवाचकत्वेनिर्नियमा॥ इत्यपिमिथ्या

विधिमात्रादिप्रधानतयापित्मप्रसिद्धः॥ एतच्चवस्तुनिविधीयमाननिषिध्यमा
नानंतधर्मात्मकप्रमाणनयतत्संगादसंगतेवसप्तसंगीतिनाद्धतत्रिनिश्चयं॥ विधि
निषेधप्रकारापेक्षयाप्रतिपर्यायंवस्तुन्यनंतानामपिसप्तसंगीनामवसंभवात्॥ प्रतिप
र्यायंप्रतिपाद्यपर्यनुयोगानांसप्तानाम
ज्ञासानियमात्॥ तस्मिन्नपिसप्तप्रकारत्वनियमः
इयंसप्तभंगीप्रतिभंगंसकलादेश
विकलादेशस्वभावात्॥ प्रमाणप्र
तिपन्नानंतधर्मात्मकवस्तुनःकाला
दिभिरभेदवृत्तिप्राधान्यादभेदोपचाराद्वायोगप
द्यनयतिपादकंवचःसकलादेशः॥ तद्विपरीतंतुविकलादेशः॥ नह्येतदप्रमा
णमात्मीयप्रतिषेधकापेक्षमविज्ञातस्वरूपसामर्थ्यतः प्रतिनियतमर्थंमवद्योतयति॥ न
चैतदुपपत्तिदाकारतास्यांतायाःपार्श्वोक्तनसमास्यनचव्यभिचारापलंभात्॥

कार्यनिर्भिन्नआगमाख्यप्रमाणस्वरूपनिर्णयानामचतुर्थःपरिच्छेदः॥४॥ तस्यविष
यंसामान्यविशेषाद्यनेकांतात्मकंवस्तु॥ अनुगतविशिष्टाकारप्रतीतिविषयत्वान्यथानुपपत्तेः
प्रकारपरित्यागोपादानवस्थानस्वरूपपरिणत्यर्थक्रियासामर्थ्यघटनात्॥ सामान्यं
द्विप्रकारंतिर्यगूर्ध्वतासामान्यभेदात्॥ प्रतिव्यक्तितुल्यापरिणतिस्तिर्यक्सा
मान्यंनानागोबालगोपालयोर्गोपिंडेषु
ष्वित्यूर्ध्वतासामान्यंकटककुंडलादिषु
पिंडेषुकांचनवत्॥ विशेषाःपर्यायाःपरापरपरिणामंसाधारण
द्रव्यमतिक्रम्यप्रवृत्तेः॥ पर्यायस्तुक्रमभावीयथा
णाःसहभावीधर्मोयथात्मनिविज्ञानशक्तिर्वि
ज्ञानादिः॥ पर्यायस्तुक्रमभावीयथा
तत्रैवसुखदुःखादिः॥ इतिश्रीदेवाचार्यवि
रचितेप्रमाणनयतत्त्वालोकालंकारेप्रमाणनयस्वरूपनिर्णयानामपंचमःपरिच्छेदः॥५॥ यत्प्रमाणेनसाध्यतत्प्र
मेयंफलं॥ तद्विविधमनंतरंपरंपरंचेति॥ तत्रानंतरंसर्वप्रमाणानामज्ञान
निवृत्तिःफलं॥ परंपरंकेवलज्ञानस्यतावत्फलमुपेक्षाबुद्धेः॥ स्वपरप्रमाणानांपु

नरूपादानहानापेक्षाऽनुभवः॥ तत्प्रमाणतस्याभिन्नमभिन्नं च प्रमाणतोफलव्यवस्थोपपत्तेः॥ उपादानबुद्ध्यादिनाप्रमाणमिन्नमज्ञानवहितत्फलमज्ञातार्थप्रकाशवदिति विसदृशमेतत्॥ तस्मेदंप्रमाणमितादानेनप्रमाणादभिन्नं तदव्यवच्छित्तिः॥ प्रमाणतयापरिणतस्यैवात्मनःफलतयापरिणतिप्रतीतेः॥ यःप्रमितौ तस्यैवोपादानहानोपेक्षाबुद्धयः फलं तदेवेदमित्यभेदेनैवेति सर्वत्र व्यवहारविरोधस्खलितमनुभववाधितत्वात्॥ इतोप्रमाणाद्भिन्नं प्रमाणफलव्यवस्थाविच्छेदःप्रसज्येत॥ अज्ञाननिवृत्तिरूपंप्रमाणादभिन्नमसाक्षात्फलमनधिगतार्थाधिगमवदिति नाव्याकुलीकर्तव्यं साधनस्यानाकांक्षत्वात्॥ साध्यसाधनभावेनप्रमाणफलयोःप्रतीयमानत्वात्॥ प्रमाणं हिकरणात्मकं साधकतमत्वेनव्यवसितोसाधकतमत्वात्॥ स एवव्यवसितिक्रियारूपोज्ञाननिष्ठत्वात्फलेनुसाध्यं प्रमातुरभिन्नएवव्यवसितिक्रियायाःकर्मभूतोविशेषः॥ कर्तृक्रिययोःसाध्यसाधकत्वावाप्तलक्षणत्वात्॥ कर्ताहिसाधकःस्वतंत्रत्वात्॥ क्रियाऽसाध्यकर्तृनिर्वर्त्यत्वात्॥ नचक्रियाक्रियावत्कर्तुरभिन्नेवभिन्नेववाप्तिनियतक्रियाक्रियवत्तत्संगत्यसंगात्॥ संदिग्धप्रमाणफलव्यवहारइति अप्रामाणिकप्रलापःपरमार्थतःज्ञातिमतसिद्धिविरोधात्॥ ततःपारमार्थिकएवप्रमाणफलव्यवहारःसकलपुरुषार्थसिद्धिहेतुःस्वीकर्तव्यः॥ प्रमाणस्वरूपादिवदुष्टयाहिपरीतंतदाभासं॥ अज्ञानात्मकस्यानिर्विकल्पकस्यमात्रावभासकस्यप्रमाणस्वरूपतासंभवः॥ यथासंनिकर्षादेर्ज्ञानविपर्ययसंशयानध्यवसायाः॥ तेषांस्वपरव्यवसायस्यानुपपत्तेः॥ संव्यवहारिकप्रत्यक्षमिवयदाभासातत्तदाभासं॥ यथाचुधरेशुंगंवर्नगरज्ञानं दूरेशुरवज्ञानंचापारमार्थिकप्रत्यक्षमिवयदाभासतेतत्तदाभासं॥ यथाग्निर्वाखण्डराजवरिसंख्यातद्वीपसमुद्रेशसप्तद्वीपसमुद्रज्ञानं॥ अनवद्यातवज्ञनितदितिज्ञानंस्मर

× प्रमाणनिष्फाद्यचात्र १६-२

णासं॥ अनडुत्तेषु निर्यंडालतन्तुविपंरत्नतिर्यक्षा॥ तुल्येपदार्थसंप्रत्ययनित्य
त्वेसंशयतत्तुल्यप्रत्यादिज्ञानंप्रत्यसिद्धत्वासं॥ २ मलजातवत्॥ अत्यन्तमविद्या
क्षोतदवस्थासमर्कासासं॥ २ एवमात्मेतरेतरव्यावृत्तप्रत्ययवत्सङ्घाम
इतियथा॥ एकात्मासादिसङ्घं ज्ञानमनुमानात्समवसेयं॥ तत्रप्रतीतनि
राकृतानवस्थितसाध्यधर्मवि ज्ञापणायपक्षासासा॥ प्रतीतसाध्य
र्मविज्ञापणायथा॥ आर्हतान् एकत्वधारणार्जनेनयुज्यमानःस
मस्तिजीवस्तत्वादि निराकृत कारणादनुपपत्तेः॥ साध्यधर्मविज्ञापणःप्रत्यक्षानुमानागमलो
कप्रसिद्धस्यलिंगसाध्यधर्मस्यनिरा कारणादनुपपत्तेः॥ प्रत्यक्षनिराकृतसा
ध्यधर्मविज्ञापणायथानास्त्यत्रविजक्षणआत्मेति॥ अनुमाननिराकृतसाध्यधर्मवि
ज्ञापणायथा॥ नास्तिसर्वज्ञोवीतरागोवा॥ आगमनिराकृतसाध्यधर्मविज्ञापणायथा॥
हेत्वाभासनिरासजननंजननीयं॥ लोकनिराकृतसाध्यधर्मविज्ञापणायथानपारमार्थिक

स्वलक्षणमेयव्यवहारः॥ सूत्रवत्तनिराकृतसाध्यधर्मविज्ञापणायथानास्त्यत्रमेय
त्वेसतीत्येवंप्रमाणं॥ अनवस्थितसाध्यधर्मविज्ञापणायथाक्षादिनःशब्दति
त्यवक्तव्यत्वादिरशब्दतिकएवंतिवदतः॥ असिद्धविरुद्धानेकांतिका॥ अ
प्रसिद्धस्यथा॥ यथानित्यशब्दः प्रयत्नानन्तरीयकत्वात्॥ असिद्धः
सद्विविधउभयासिद्धोऽन्यतरा सिद्धश्च॥ उभयासिद्धोयथापरिणा
मिशब्दमाश्रित्यशब्दान्॥ अन्य सिद्धोयथाचेतनास्तरावोविज्ञा
नेंद्रियायुर्निरोधमरणाजन्मादिमत्त्वात्॥ साध्यविपर्ययणेवयस्या
न्यथानुपपत्तिरध्यवसीयतसवि रुद्धः॥ यथानित्यशब्दोऽनित्यएव
कार्यत्वेसतिज्ञानादिमत्त्वात्॥ यस्यान्यथानुपपत्तिसंदिह्यतेऽसावनेकांतिकः॥
संदिग्धविपक्षव्यावृत्तिकश्च॥ निर्णीतविपक्षव्यावृत्तिको
यथानित्यःशब्दःप्रमेयत्वात्॥ संदिग्धविपक्षव्यावृत्तिकोयथाविवादापन्नोऽमङ्ग

सर्वज्ञानवतिवक्तृत्वात्" साध्यधर्म्यणहृष्टांतासामानवधकारः" साध्यधर्मा
विकलः" साध्यधर्मविकलः" उभयधर्मीविकलः" संदिग्धसाध्यधर्मी"
संदिग्धसाधनधर्मी" अन्वयाया" अपदर्शितायाः" विपरीतान्वयाप्रति" ॥
तत्रापि प्रतिपेयः प्रागेवासिद्धत्वात्" ऊन्व वदिति साध्यधर्मविकलः"
दिति साधनधर्मविकलः" कलज्ञान
दिति संदिग्धसाध्यधर्मी" मरणधर्मा यं रागादिमान्नायमेवं वदिति संदिग्धसा-
ध्यधर्मी" नायं सर्वदर्शीसंगत्वा न्नन्नति विपक्षवदिति संदिग्धसाधनधर्मी" ना
त्रविवक्षितः उक्तोपदर्शितउक्तपदमित्यनेन" इति शब्दक
र्मज्ञानघटवदितरपदर्शितान्वयः" अनित्यः शब्दः कृतकत्वा वदेनित्येतत्कृत
कंघटवदितिविपरीतान्वयप्रति" त्वेधर्म्यणहृष्टांतासामानवधा" असिद्धसाध्य

व्यतिरेको" असिद्धसाधनव्यतिरेकः" असिद्धोभयव्यतिरेकः" संदिग्धसाध्यव्य
तिरेकः" संदिग्धसाधनव्यतिरेकः" संदिग्धोभयव्यतिरेकः" अन्वय
तिव्यतिरेकः" विपरीतव्यतिरेकान्वयेति" तत्रदृष्टांतमनुमानेधर्माणोसिद्धसाधनधर्मी
नस्तितंनवतिनित्यत्वमाणेयधर्मत्व प्रकृतसिद्धसिद्धसाधनव्यतिरेकःसर्वज्ञानाज्ञात
त्वस्यानित्वत्व" निर्विकि लयकंपत्वकंपमाणत्वात् यद्यत्सविकल्प
कंतत्तत्प्रमाणं यथालिंगि निर्विकल्पकं प्रत्यक्षं" सिद्धसाधनव्यतिरेकालिंगे
कस्यज्ञानस्यास्तित्वं" निर्णीतः सन्नात्मा यत्रनित्यानित्यै
त्यसंनिसंशयोसंतन्नित्यत्वसिद्धत्व व्यतिरेकः संनानित्यानित्यत्वस्यसत्स्यात्व्या
वृत्तः" असर्वज्ञोज्ञेयत्वात्प्रसादकणिलादिवत्" सर्वज्ञआप्तोवा
सकणिकोक्तवादी यथासुगतइतिसंदिग्धसाध्यव्यतिरेकः" सुगतःसर्वज्ञोनाव
र्याःसाध्यधर्मणोगतइत्यसंदेहात्" अत्रान्वयवचनंकथंहितलक्षितमुक्तधारा

दिमद्वारा। यः पुनरादरवचनः सवीतरागस्नेहघात्रिशालङ्कादनिर्वृतिमंदिश्रसाधनव्यतिरेकः
त्रोद्वादनोरागादिमद्वस्यनिदर्शनसंन्यायान्न" ।१०३। नवीतरागःकपिलः करुणास्यादश्चपि
परमकरुण्याश्चनर्पितनिजपिशितशकलश्चद्रयपुवीतरागःसकरुणास्यदेशुपरमकरुण्यास
मर्पितनिजपिशितशकलस्नेहघातपनवं धुवृतिःसंदिश्चरसायत्रतिरेकःतपनवंसेवीत
रागत्वालावस्यकरुणास्यदेशुपि रागत्वालावस्यकरुणास्यदेशुपि
स्नेहव्यावृत्तःसंददाद्व" ।१०४। परमकरुण्याश्चनर्पितनिजपिशितशकलव
द्वारा यःपुनवीतरागोनसवक्षाय नवीतरागःकश्चिद्विदलितकरुणावद्रु
त्यःशब्दःकृतकश्चादेकाद्रावदित्यदा घापलरवेडइत्यव्यतिरेकः" ।१०५। अनि
श्चितव्यतिरेकः" ।१०६। अनित्यःशब्दःकृतकश्चा त्यःशब्दःकृतकश्चादेकाद्रावदित्यदा
श्चदःकृतकंतन्नित्यंयथाकाशमितिविपरीतव्यतिरेकः" उक्तलक्षणाल्लिंगान्नाएनय॥
निगमनायार्थवचनतदाभासो" यथापरिणामीशब्दःकृतकश्चाद्रः कृतकःसपरिणामी
यथाऊंतकृत्यत्रपरिणामीचशब्दइतिकृतकश्चऊंतइति तस्मिन्नवप्रयोगतस्माकृतकः

नाशइतिपरिणामीऊंतइतिवा" अनात्मवचनप्रलवंज्ञानमनागमाभासं" यथाम
लकन्यकायाःकृलतालहिंतालतायूलसुलसापिंडरस्तीराःसंतिहरितेगच्छ" तगच्छ
तडीशावकाः" प्रत्यक्षमविकंप्रमाणमित्यादिसंख्यानंतस्यसंख्याभासं" सामान्य
मेवविशेषएवतद्व्यंवास्तुतंत्रमित्या दितस्यविषयाभासः" अलिंगमवलिंगमे
वाप्रमाणात्फलंतस्यतदाभासं "।१०७। इतिश्रीदेवाचार्यवि आभासस्वरू
पनिर्णयनामाष्टमःपरिछे
णविषयीकृतस्यार्थस्यांशस्यदित ॥८॥ नीयतायत्तज्ज्ञानस्यप्रमा
नयः" अनिषेधतादेशादितरांशापला पीधुनर्नयाभास." पंचावयवमहावाक्यमेवा
कारः" व्यासताश्रानकविकल्पः" समासतश्चद्विविधोदाहृताधिकः पर्यायाधिकश्च"
आद्यानेगमसंग्रहव्यवहारतदाभेदा" धर्मयाधर्मिणोःधर्मधर्मिणोश्चप्रधानापसर्ज
नभावनायद्विवक्षणेसानेकंगमानेगमः" साधेतन्यमात्मनीतिधर्मयाः" वस्तुपर्याय

वद्द्यंइतिधर्मिणाः" ङ्णामकंङखवीविषयासक्तजीवद्इतिधर्मेधर्मिणाः" धर्मद्वया
दीनामेकांतिकपार्थक्यासंधिर्निगमात्तासः" यथात्मन्सिद्धचेतान्यरस्यमत्यंतेष
घन्नस्तेइत्यादिः" सान्यमात्रग्राहीपरामर्शःसंग्रहः" अथसुनयदिकल्पःपरोपर
श्च" अजायविरावष्ठोदासीन्पेन जमान"अद्वद्द्यंसन्नात्मन्सिमन्यमानःपरःसंग्र
हः" विश्वामकंसदविद्याघा दित्यघा" सन्नाहेतंश्लोकवर्णाःसकल
विद्याघ्निराचक्राणसदा लासः" यथासतेनसङ्गेनतःइघद्यूता
नांविद्याघाणामदर्शनान्न" ङ द्यद्यादीन्यदांतरसामान्यानिमद्धानसाङ्गदेष
गजनिमीलिकामवलंबमानःउनर परःसंग्रहः" धर्म्मोधर्मकान्नाकालघुफल
जीतद्व्याणामेकंद्व्यन्नालदादित्यादिर्यघा" द्व्यद्यादिकंपतिजनानसद्विशेषान्नि
ङ्कुवानसदालासः" यथाद्व्यद्व्यमवतङ्गेनाताःघोतिरस्तानोद्व्याणामनुपलब्धिरि
त्यादि" संग्रहेणागृहीतानांमर्थानांविधिपूर्वकमवहरणंयनासंधिनाक्रियतेस

व्यवहारः" यथायत्सत्तद्व्यंपर्यायाद्यवत्यादि" यःउनरपरमार्थिकंद्व्यपर्यायप
विलागमसिद्धेसिसव्यवहारासासः" यथाचार्वाकदर्शनं" २।३" पर्यायार्थिकऋजुसू" ऋ
ङ्गसूत्रःग्रहःसमभिरूढःएवंभूतश्च ऋङ्गवर्त्तमानक्षणस्थायिपर्यायमात्रंग्राह्यतः
सूत्रयन्नभिप्रायऋङ्गसूत्रः" यथासुख विदर्त्तःसंशत्यसीत्यादिः" सर्वघाद्व्यापत्ता
पीनदासासः" यथातथागतमतं "।।कालादिलादनधानरर्थालदंप
तिपद्यमानःएवः" यथाबलवं सवतिसविष्यतिङ्गमेरित्यादिः" त
ङ्गेदेनतस्यतमवसमर्थयमानःत दासासः" यथाबलवंसवतिसविष्यतिङ्ग
मेरित्यादयोभिन्नकालाःशब्दाभि न्नमर्थमभिधत्ते" भिन्नकालशब्दान्न ना
दङ्गसिद्धान्यशब्दवदित्यादिः" ।।पर्यायशब्दनिरुक्तिभेदनभिन्नमर्थंसमभिरो
हन्न समभिरूढः" इंदनादिंद्रः शकनाच्छक्रःपूर्दारणात्पुरंदरइत्यादिषुयथा"
पर्यायध्वनीनामभिधेयनानात्वमवकल्पीकुर्वाणसदासासः" यथेंद्रःशक्रःपुरंदरइ

त्यादयः शब्दाभिन्नाभिधेयाप्रवृत्तिनिमित्तशब्दाश्च करिकुरंगतुरंगशब्दादिवदित्यादिः॥४०॥
शब्दानामप्रवृत्तिनिमित्तस्तुतक्रियाविष्टमर्थं वाचयन्नाभिधेयगच्छन्नवस्तुतः॥४०॥ यावंदन
मन्नस्तवनिंदः॥शकनक्रियापरिणतः शक्रः॥इंद्रनिरुक्तप्रवृत्तनिमित्तः पुरंदरशब्दात्॥ क्रियाना
विष्टंवस्तु शब्दवाच्यतायाप्रतिक्षिपंस दानासः॥४१॥ यद्यविशिष्टवस्त्वभिधेयं घटादयं
वस्तुनघटशब्दवाच्यं घटशब्दप्र वृत्तिनिमित्तस्तुतक्रियाशून्यंवा तत्स्वादि॥
त्यादिः॥४२॥ एतच्चचत्वारःपद्य मर्थनिरूपणप्रवणाद्यर्थनयाः॥४२॥
त्वाभासत्वयःशब्दवाच्यार्थगोचरत यात्रशब्दनयाः॥४३॥ पूर्वःशब्दनयःप्रचुरगो
चरःपरःपरमाणुपरिमितविषयः॥४४॥ स न्मात्रगोचरात्संग्रहान्नैगमोनावात्मवस्तुमिक
त्वात्॥क्षणविषयः॥४५॥ सद्विशेषप्रकाशकाद्व्यवहारतःसंग्रहः समस्तसत्सामान्यादर्श
कत्वात्॥वर्तमानविषयाऋजुसूत्राद्व्यवहारस्त्रिकालविषयात्संवि
ज्ञादनल्पार्थः॥४६॥ कालादिभेदनभिन्नार्थपदर्शिनःशब्दात्ऋजुसूत्रस्तद्विपरीतावद

कत्वात्समभिरूढः॥४७॥ यत्तिपर्यायशब्दाभिधेयमर्थंसदभिलीप्सितःसमभिरूढात्शब्दस्तद्वि
पर्ययात्तुयात्रियाशब्दप्रवृत्तविषयः॥४८॥ प्रतिक्रियंविभिन्नमर्थंप्रतिजानानादवस्तुत्वात्स
मभिरूढात्सदन्यथार्थंछायकत्वान्महागोचरः॥४९॥ नयवाक्यमपिस्वविषयेप्रवर्त्त
मानंविधिप्रतिषेधस्यांसप्रधानंगौ मन्यतेजनैः॥ प्रमाणवदस्यफलंद्यवच्छा
पनीयं॥५०॥ प्रमातापत्यक्षादि प्रसिद्धआत्मा॥५१॥ चेतन्यस्वरूपःपरिणा
मीकर्त्तासाक्षाद्भोक्तास्वद दपरिमाणःप्रतिक्षेत्रंभिन्नःपौद्गलि॥
काद्दष्टवांश्चायं॥५२॥ तस्या पात्तुर्ध्रुवोशरीरस्यसम्यग्ज्ञानक्रियाभ्यांऽ
त्यकर्मक्षयस्वरूपा सिद्धिः॥५३॥ इतिदयाचार्यविरचितप्रमाणनयात्मस्वरूपःपरिच्छे
दः॥समाप्तः॥ विरुद्धयाधर्मीयाधर्मव्यवच्छेदनद्वीक्षततदन्यधर्मव्यवच्छापनार्थं
साधनद्वयवचनंवादः॥१॥ यारंभकथायांजिगीषुस्वनिर्णीतेष्वर्थेषु स्थीकृतध
र्मव्यवच्छापनार्थंसाधनद्वयवचनस्यापरंयोगाजल्पमिच्छुर्जिगीषुः॥२॥ तत्रेवतत्त्वंप्रतिष्ठा

पयिकसत्त्वनिर्मिनीषुः॥ अयंत्वाद्यक्षत्त्वात्मनिपरत्वेच॥ आद्यः शिष्यादिः॥ द्वितीयो गुर्वादिः॥ अयंचद्विविधः क्षायोपशमिकज्ञानज्ञालीकवलीच॥ एतनप्रत्यारंसाक्षा त्प्रत्यारख्यातः॥ तत्त्वप्रधानंप्रथमद्वितीयतुरीयाणांवज्रतरंगएवान्यतमस्यापंगस्यापाय जयपराजयव्यवस्थादिदोच्छाप ः॥ द्वितीयतृतीयस्यांकदाचिद्भंगःकदाचि द्भंगः॥ तत्रैवद्यंगस्तुरीयस्य ॥ तुरीयप्रथमादीनांयथायोगंज्ञेयं त्॥ तुरीयप्रथमादीनामे वं॥ वादिप्रतिवादिसभ्यसभापत्तयश्च ज्ञार्यंगानि॥ पारंलकप्रत्यारं सकावदमल्पप्रतिमल्लन्यायनवादिप्रतिवा दिनो॥ प्रमाणतःस्वपक्षस्थाप न्यप्रतिपक्षप्रतिक्षेपोन्यायःकर्म॥ वादिप्र तिवादिसिद्धांततत्त्वनदीस्नत्रक्षरणार्जक्रत्यप्रतिसाक्षांतिमाध्यस्थ्यसभ्यालिमताः सर्त्यः॥ वादिप्रतिवादिनार्यघायागंवादस्थानकक्षविशेषांगीकारणायवादो त्सवादनिर्देशःसाधकबाधकाक्तियुक्तादाक्षवक्षःणंयथावसरंतत्त्वप्रकाशनक

र्थविरमणंयथासंख्यंसभायांकथाफलकथनंचेषांकर्माणि॥ प्रज्ञाजेश्वर्यक्षमा माध्यस्थसंपन्नःसभापतिः॥ वादिसभ्यासिद्धिताक्षरणकलहव्यापाहादिकं वास्यकर्म॥ सजिगीषुकस्मिन्नयानसभ्यापक्षंस्वीकर्त्तव्यं॥ उत्तरयासत्त्व॥ निर्मिनीषुद्वयावत्तत्त्वनिर्मयंयाव त्स्वीकृतिरदार्व्यं॥ इतिश्रीदेवाचार्यवि रचितप्रमाणनयतत्त्वालोकालंकारेषष्ठोवादन्यायःपरिछेदःसमा प्तःसंदृब्धश्च॥ १४२२ वक्का० वादिविप्रतिपन्नेलिखितव्येतसी द्धमारभ्यते॥ प्रमाणंस्वपरावभासि ज्ञानंबाधविवर्जितंप्रत्यक्षं स्वपरोक्षंचद्विधमेवविनिश्चयात्॥ १प्रसिद्धानिप्रमाणानिव्यवहारश्रुतक्रतःप्रमाणलक्षणस्योक्तौ ज्ञायतेनप्रयोजनं॥ २प्रसिद्धानांप्रमाणानांलक्षणोक्तौप्रयोजनं नत्तद्व्यामोहनिवृत्तिस्यात्तद्व्यामूढमनसामिदं॥ ३अपरोक्षतयार्थ स्यात्मकज्ञानमाहकंप्रत्यक्षमितरद्धीयंपरोक्षंग्रहणोक्तया॥ ४

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

साध्याविनाभुनोलिंगात्साध्यनिश्चाकंस्मृतंअनुमानंतदन्वितं
प्रमाणत्वात्समक्षवत्॥५नप्रत्यक्षमपिस्वांतंप्रमाणत्वविनिश्चया
त्स्वांतंप्रमाणमित्येतद्विरुद्धंवचनंयतः॥६सकलप्रतिवासस्य
स्वांतत्वासिद्धितःस्फुटंप्रमाणंस्वान्यनिश्चायद्वयसिद्धेःप्रसिद्ध
त्तिः॥७दृष्टेष्टाव्याहताद्वाक्या त्परमार्थाभिधायिनः।तच्चग्राहितयो
त्पन्नंमानंशाब्दंप्रकीर्तितं॥८आप्तोपज्ञमनुल्लंघ्यमदृ
ष्टेष्टविरोधकंतत्त्वोप एष्टाकाप्तेर्नाशास्त्रंकापथघट
नं॥९स्वनिश्चयवदन्य निश्चयेत्यादनंबुधैः।परार्थ
मानमाख्यातंवाक्यंतदुपचारतः॥१०प्रत्यक्षेणानुमानेनप्रसि
द्धार्थप्रकाशनात्परस्यतदुपायत्वात्परार्थत्वंद्वयोरपि॥११प्रत्यक्ष
प्रतिपन्नार्थप्रतिपादिवचयद्वचः।प्रत्यक्षंप्रतिवासस्यनिमित्तत्वात्त
दुच्यते॥१२साध्याविनाभुवोहेतोर्वचोयत्प्रतिपादकंपरार्थमनु